

KEMILÄISTEN MAAHANMUUTTATYTTÖJEN OSALLISUUDEN TUKEMINEN

SOKU – Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen

Jonna Einola

Opinnäytetyö
Terveys- ja hyvinvointiala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2016

Terveys- ja hyvinvointiala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Jonna Einola	Vuosi	2016
Ohjaajat	Rauni Rätty & Rauno Pietiläinen		
Toimeksiantaja	SOKU – Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen		
Työn nimi	Kemiläisten maahanmuuttajatyttöjen osallisuuden tukeminen		
Sivumäärä	41		

Opinnäytetyöni aiheena on kartoittaa kemiläisten maahanmuuttajatyttöjen/naisien sosiaalista osallisuutta ja peilata sitä SOKU- Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen hankkeen toimintamalleihin ja tavoitteisiin. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutustua nuoriin ja löytää heille mielekästä vapaa-ajan toimintaa sekä tarjota keinoja, joilla tytöt saisivat omaa ääntään kuuluviin sekä toiminnan suunnittelussa, että sen toteutuksessa.

Teoriaosuudessa käsittelen aiheita osallisuus, yhteisöllisyys, vuorovaikutus sekä sosiaaliset taidot.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa hyödynnän laadullista tutkimusmenetelmää. Aineistonkeruumenetelminä ovat havainnointi, teemoittain etenevät ryhmä- ja yksilöhaastattelut, aiheeseen liittyvä lähdekirjallisuus sekä internetin luotettavat tietolähteet.

Keskeisimmistä tuloksista voidaan tulkita, että toiminnan kautta nuoret kokevat saaneensa osallisuuden kokemuksiensa lisäksi yhteisöllisyyden tunteita ja heidän sosiaaliset verkostonsa ovat kasvaneet. Itsetunnon kohentuessa kynnyksensä toimia suomalaisessa yhteiskunnassa madaltuu.

Avainsanat Osallisuus, yhteisöllisyys, vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot

School of Health and Welfare
Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Jonna Einola	Year	2016
Supervisors	Rauni Rätty & Rauno Pietiläinen		
Commissioned by	SOKU – Developing youth labor market inclusion and social rehabilitation		
Subject of thesis	Supporting the participation of immigrant girls in Kemi		
Number of pages	41		

The subject of my thesis is to explore the social participation of immigrant women/girls and reflect that to the working models and goals of SOKU - Developing youth labor market inclusion and social rehabilitation project. The goal of my thesis is to get to know the youth, find meaningful free time activities for them and offer tools for the girls to make their voices heard during the planning and implementation of the activities.

In the theoretical part I handle participation, communality, interaction and social skills.

My thesis is a functional study where I utilize qualitative research method. The research material was collected by observing, having theme based group and individual interviews and using source literature on the subject and trusted sources on internet.

The main results of the study show that the youth are experience not only involvement but also a sense of community through the activities and their social networks have been expanded. In addition, self-confidence has increased and the threshold to act in the Finnish society has become lower.

Keywords

Participation, communality, interaction and social skills

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TARKOITUS	7
2.1 Maahanmuuton taustaa ja syitä	7
2.2 Kemin kaupungin pakolaistyö ja -tilanne	9
2.3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite sekä tutkimuskysymykset	10
3 SOKU-NUORTEN TYÖELÄMÄOSALLISUUDEN JA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN KEHITTÄMINEN HANKE.....	12
4 OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET	14
4.1 Osallisuus	14
4.2 Yhteisöllisyys	16
4.3 Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot	17
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	19
5.1 Tutkimusmenetelmät	19
5.2 Teemahaastattelu ja osallistuva havainnointi	20
5.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	22
6 TOIMINNAN TOTEUTUS	24
6.1 Suunnitteluvaihe	24
6.2 Toiminnan kulku.....	24
6.3 Toiminnan haasteet	30
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	32
8 POHDINTA.....	36
LÄHTEET	39

1 JOHDANTO

Yhteiskuntamme elää murrosvaihetta ja on kokoajan muuttumassa yhä nopeamaksi tietoyhteiskunnaksi. Tänä päivänä tiedon kululla tuntuu olevan siivet, joten on lähes mahdotonta olla törmäämättä eri kulttuureihin. Akuutisti muuttuneen yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi uutisointi ja keskustelu maahanmuuttajista, turvapaikanhakijoista ja pakolaisista on ollut viime aikoina hyvinkin kiivasta. Tähän ajankohtaiseen ilmiöön ja sosiaalialan kannalta tärkeään aihealueeseen liittyy olennaisesti myös oma opinnäytetyöni.

Opinnäytetyössäni kartoitan maahanmuuttajatyttöjen/naisten sosiaalista osallisuutta peilaten sitä SOKU- Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen hankkeen (SOKU- hankkeen) toimintamalleihin sekä tavoitteisiin (Hankesuunnitelma 2014). Yhtenä päätavoitteenani on löytää maahanmuuttajatyöille/naisille mielekästä vapaa-ajan toimintaa sekä tarjota keinoja, joilla tytöt/naiset saisivat omaa ääntään kuuluviin toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Eräänä konkreettisena toimenä perehdyn heidän toiveisiin, mielenkiinnonkohteisiinsa, sekä haaveisiin. Toisena merkittävänä tavoitteena on edistää kohderyhmään kuuluvien henkilöiden kiinnittymistä Kemiin ja tukea heidän sosiaalista osallisuuttaan edistämällä samalla työelämäpolkujen rakentumista sekä valmiuksia ammatin hankintaan.

Oma kiinnostukseni vieraita kulttuureja kohtaan on ollut olemassa jo ennen sionomiopiskelujani, mutta mielenkiintoni tähän aiheeseen sai uusia ulottuvuuksia kevään 2016 aikana, jolloin suoritin opintoihini kuuluvaa työharjoittelua Vuolle Settlementti Ry:n monikulttuurisessa N.Y.T - hankkeessa. (Vuolle Settlementti ry 2016). Samaan aikaan aloitin alaikäisten turvapaikanhakijoiden edustajan tehtävissä, joka osaltaan syvensi kiinnostustani aiheeseen.

Maahanmuuttajatyön parissa työskentelevien henkilöiden määrä lisääntyy vauhdilla ja työmuodot moninaistuvat jatkuvasti. Opinnäytetyöni aihe herättikin kiinnostusta sekä maahanmuuttajatyttöjen kanssa työskentelevien parissa, että työssä itsessään. Tällä hetkellä Suomeen tulleet tytöt saavat nimittäin huomatta-

vasti vähemmän huomiota, kuin vastaavassa tilanteessa olevat nuoret maahanmuuttajapojat. Osasyinä tähän näkisin sosiaalisesti merkittävät identiteettikysymykset sekä kulttuurista johtuvat tasa-arvo erot. Uskon, että opinnäytetyö tulee hyödyntämään kohderyhmän nuoria, työelämän toimijoita sekä lisäämään omaa ammattilista kasvuani tulevassa sosionomin työssäni.

Opinnäytetyöni on laadullinen toimintatutkimus, johon olen kerännyt aineistoa kohderyhmään kuuluvilta nuorilta teemoittain etenevin haastatteluin. Lisäksi olen kerännyt tutkimusmateriaalia havainnoimalla kohderyhmää sekä perehtymällä aiheesta jo olemassa olevaan materiaaliin ja kirjallisuuteen.

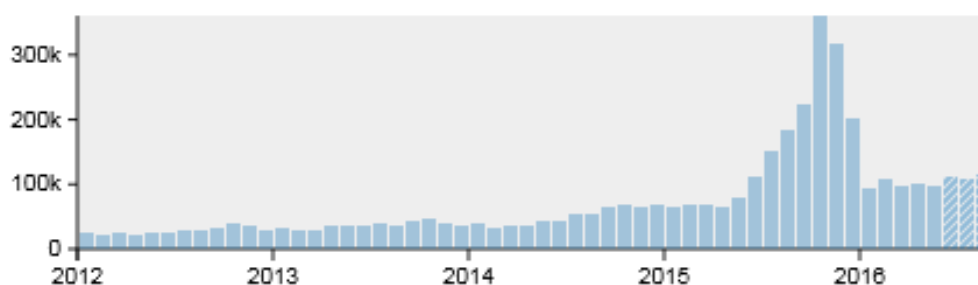
Opinnäytetyöni on tyypillisen toiminnallisen opinnäytetyön mukaisesti kaksiosainen. Teoriaosassa käyn läpi maahanmuuton taustaa ja syitä sekä kartoitan Kemmin kaupungin pakolaistyötä ja –tilannetta. Lisäksi esittelen siinä SOKU- Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen hankkeen, joka toimii toimeksiantajana opinnäytetyössäni sekä avaan tutkimuksen kannalta keskeisimmät käsitteet. Opinnäytetyöni toisessa osassa käyn läpi aineiston hankintamenetelmiä sekä käsittelen tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Lopussa kuvaan toiminnallisen osuuden toteutusta sekä analysoin tutkimuksen tuloksia.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TARKOITUS

Opinnäytetyöprosessini käynnistyi keväällä 2016, jolloin aloin pohtimaan erilaisia vaihtoehtoja opinnäytetyötutkimuksen tekemiseen. Kuten johdannossa toin esille minua kiinnostavat erityisesti nuoret sekä maahanmuuttajatyö. Kun aihe oli selvillä otin yhteyttä tutoropettajan ehdotuksesta SOKU- hankkeen projektipäällikköön ja vaihdoin sähköpostia hänen kanssaan mahdollisesta opinnäytetyötutkimuksen toteutuksesta. Seuraavaksi rajasin kohderyhmän, jolloin pystyin vastaamaan tarkasti mitä aion tutkimuksessani selvittää ja mahdollisesti kehittää. Palautin ideapaperin huhtikuussa. Samoihin aikoihin aloin keräämään aineistoa aikakauslehdistä, internetistä sekä kartoitin aikaisempia tutkimuksia aiheesta. Loppukeväältä laadin opinnäytetyösuunnitelman ja lähetin sen hyväksyttäväksi. Heti kun suunnitelma oli hyväksytty sain luvan alkaa toteuttamaan toiminnallista osuutta. Toiminta toteutettiin kokonaisuudessaan kesän ja syksyn 2016 aikana.

2.1 Maahanmuuton taustaa ja syitä

Vaikka Suomessa asuvan ulkomaalaistaustaisen väestön määrä onkin kasvanut jatkuvasti viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana, on sen uutisointi ollut runsainta viimeisen vuoden aikana. Yhtenä syynä huimasti lisääntyneeseen uutisointiin on vallallaan oleva maailmaa mullistava pakolaiskriisi, mikä aiheuttaa suurta pakolaistulvaa Euroopan maihin (Kuvio 1).

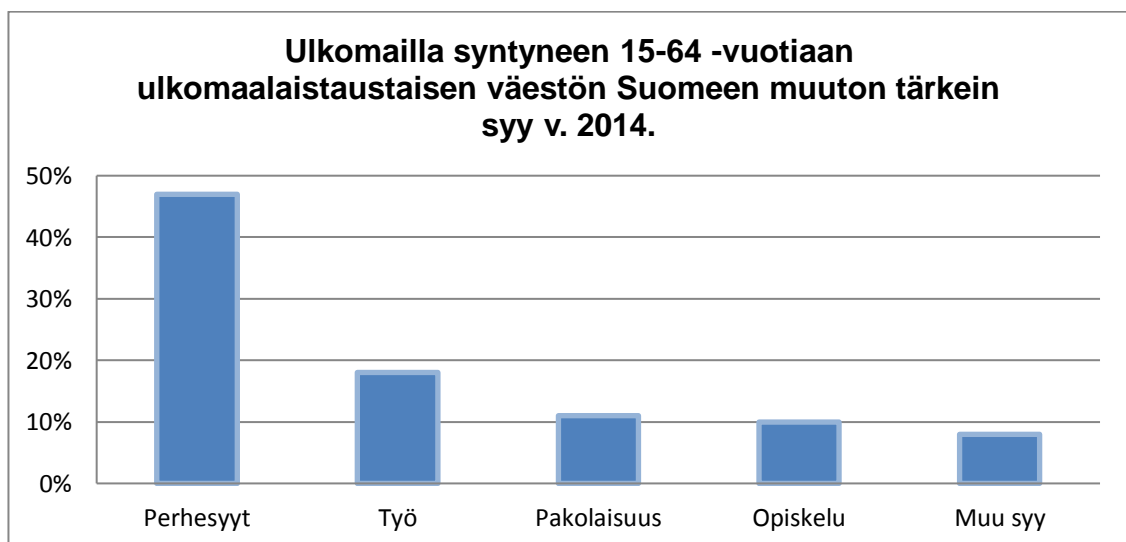
Kuvio 1. Eurooppaan saapuneet turvapaikanhakijat 2016 (Maahanmuuttovirasto)

Kuten kuviosta voidaan nähdä, Syyriassa akuutisti muuttuneen sekä Irakin edelleen jatkuneen tilanteen vuoksi vuoden 2015 loppupuolella pakolaisvirta teki merkittävän piikin tilastoihin

Mediassa on keskusteltu paljon suomalaisten muuttuneista asenteista sekä suhtautumisesta ulkomaalaistaustaisiin maahanmuuttajiin, myös tämä on osaltaan lisännyt omaa henkilökohtaista kiinnostustani aiheeseen. Lisäksi halu täydentää omaa ammatillista osaamista maahanmuuttajatyössä motivoi itsenäni tähän opinnäytetyöaiheen valintaan. Maahanmuuton käsitteet sekä monikulttuurisuus elävät parhaillaan murrosvaihetta ja tulevaisuudessa tullaan näkemään mihin tilanne tästä muovautuu.

Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014-raportin (UTH-tutkimus) päätulokset ovat julkaistu 17.12.2015. Tilastoja tarkastellessa käy ilmi, että vuonna 1990 Suomessa asui pysyvästi kaikkiaan 38 000 ulkomaalaistaustaista, kymmenen vuotta myöhemmin 113 000 ja vuoden 2014 lopussa heitä oli jo 323 000. Sotaa pakenevien joukkojen saapuminen Euroopan kautta Suomeen on luonnollisesti kasvattanut näitä tilastoja nopeaan tahtiin ja tulee kasvattamaan niitä yhä. (Nieminen, Sutela, Hannula 2015, 3.)

Syitä ulkomaalaistaustaisten väestön Suomeen muuttoon 2014 (Kuvio 2) on useita.

Kuvio 2. UTH – tutkimus 2014 (Tilastokeskus)

Kuten kuviosta käy ilmi liittyivät yleisimmät niistä perheeseen tai rakkauteen. Ne olivat syynä melkein puolella (47%) maahan muuttaneista. Hieman yli viidennes (21%) Suomessa vuonna 2014 asuneista ulkomaalaistaustaisesta on muuttanut ennen kaikkea työn vuoksi. Miesten osuus näistä oli 27% ja naisten 14%. Yksi kymmenestä (10%) nimesi tärkeimmäksi maahanmuuton syyksi opiskelun. Pakolaisuuden, turvapaikanhaun ja kansainvälisen suojelun tarve löytyi syynä noin joka kymmenenneltä (11%) maassa asuvalta ulkomaalaistaustaiselta. Kahdeksalta prosentilta ulkomaalaistaustaiselta Suomeen muuton ensisijainen syy on liittynyt johonkin muuhun kuin edellä mainitut, kuten ilmasto, turismi sekä suomalaisiin juuriin tutustuminen. Nämä tilastot eivät vielä kattaneet loppuvuodesta 2015 maahan saapuneita turvapaikanhakijoita. (Nieminen ym. 2015, 15-16.)

2.2 Kemin kaupungin pakolaistyö ja -tilanne

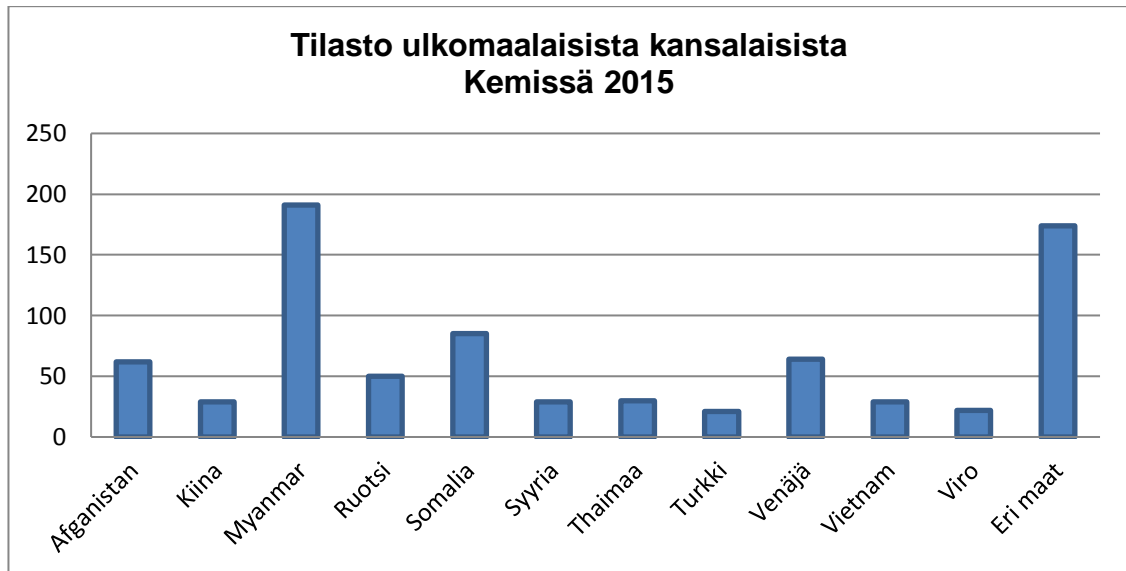
Pakolaisten vastaanottoa Suomessa koordinoidaan sisäasiainministeriön sekä alueellisen toimijan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY- keskus) toimesta. ELY- keskuksen tehtävänä on neuvotella ja tehdä sopimus kiintiöpakolaisten sekä turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta kuntien kanssa. ELY-keskus myös maksaa kunnalle laskennallista korvausta henkilömäärän mukaan ja tämän lisäksi korvaa pakolaisten toimeentuloa ensimmäiset 3-4 vuotta. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2016.)

Kemin sosiaalitoimistossa työskentelee kaksi pakolaistyöntekijää ja koko Kemin pakolaistyön piiriin kuuluu noin 230 työntekijää. Kemiin pakolaisia on vastaanotettu jo vuodesta 1988 ja vuosittain heitä saapuu tämän hetkisen ELY- keskuksen sopimuksen mukaisesti 35. (Kemin kaupunki 2016.) Kemin kaupunginvaltuusto on kesäkuisessa kokouksessaan päättänyt ensi vuoden alusta lukien kaksinkertaistaa kiintiöpakolaisten sekä oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntapaikat ja samalla aikonut päivittää kototutumis suunnitelmansa (Lapin Kansa 2016).

Vaikka perhesyyt ovatkin pitkään olleet yleisin maahanmuuton peruste, kasvaa Kemin maahanmuuttajaväestö tällä hetkellä eniten humanitäärisen muuton ansi-

osta. Pakolaiset tulevat pääosin Kemiin kiintiöpakolaisina pakolaisleireiltä ja turvapaikanhakijoina oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneina Suomen Punaisen Ristin (SPR) Kemin vastaanottokeskuksen kautta.

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 3) kuvataan Lapin maistraatin tuoreinta tilastoa.

Kuvio 3. Kemin maahanmuuttajatilanne (Lapin maistraatti)

Kuten kuviosta voidaan nähdä, suurin osa Kemiin tulleista pakolaisista on tullut Myanmarista (191), Somaliasta (85) ja Afganistanista (62). Pakolaisia ja muista syistä maahanmuuttajia tulee Kemiin kaiken kaikkiaan monesta eri maasta ja he edustavat useaa eri kansalaisuutta. (Lappi.fi 2008; Rovala Settlement ry 2016.)

2.3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite sekä tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on löytää kemiläisille pakolaistaustaisille maahanmuuttajatyöille/naisille mielekästä vapaa-ajan toimintaa sekä tarjota keinoja, joilla tytöt/naiset saisivat omaa ääntään kuuluviin sekä toiminnan suunnittelussa, että toteutuksessa. Tarkoituksena on toiminnallisin keinoin perehtyä heidän toiveisiin, mielenkiinnonkohteisiin sekä haaveisiin. Olen tutustunut aiheeseeni liittyviin aiempiin tutkimuksiin sekä kirjallisuuteen etsien sopivaa lähdemateriaalia. Keskeisten käsitteiden avulla pyrin selventämään tutkittavaa aihetta.

Yksi tavoitteistani on kehittää SOKU – hankkeen toimintaa koskemaan pysyvästi myös Kemissä asuvia naispuolisia maahanmuuttajia kohtaan ja edistää samalla maahanmuuttajatyttöjen/naisten kiinnittymistä Kemiin sekä tukea heidän sosiaalista osallisuuttaan edistäen samalla työelämäpolkujen rakentumista sekä valmiuksia ammatin hankintaan. Tulevana sosionomina tavoitteeni on myös kehittää omaa asiantuntijuutta sekä yksilön, että ryhmän ohjaustaitojani.

Tutkimukseni ja teorian pohjalta haluan saada vastauksia rakentamiini tutkimuskysymyksiin:

- 1. Millainen elämäntilanne maahanmuuttajatyöillä/ naisilla on tällä hetkellä Kemissä?*
- 2. Mistä he ovat kiinnostuneita ja mitkä ovat heidän haaveensa?*
- 3. Millaisia osallistumismahdollisuuksia ja palveluohjausta he toivovat?*

3 SOKU-NUORTEN TYÖELÄMÄOSALLISUUDEN JA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN KEHITTÄMINEN HANKE

Olenaisena osana aiheen valintaan vaikuttivat oma kiinnostukseni nuorten parissa työskentelyyn sekä mielenkiintoni vieraita kulttuureja kohtaan. Opinnäytetyön tullessa ajankohtaiseksi sain oppilaitoksen kautta tietoa erilaisista hankkeista, jotka etsivät opinnäytetyön tekijöitä. Sain kutsun sähköpostiini myöhemmin keväällä järjestettävään Sosiaalinen kuntoutus tulee – seminaariin, jonka ohjelman mielenkiintoinen sisältö sai minut lyömään lukkoon opinnäytetyöni aiheen. Seminaarin toteuttajana oli SOKU- hanke yhdessä Kuntoutussäätiön kanssa.

SOKU- Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen hanke 2015-2018 on maakunnallinen yhteistoimintahanke, jossa vastuu johtamisesta ja koordinoinnista on Lapin ammattikorkeakoululla ja kokonaisarviointin toteutuksesta vastaa Lapin Yliopiston sosiaalityön yksikkö. Hankkeen osatoteuttajia ovat Meri-Lapin työhönvalmennussäätiö sekä Seita-säätiö. Hankkeen yhteistyökumppaneina toimii useita tahoja, kuten esimerkiksi ammattiopisto Lappia, Lapin ammattiopisto, Työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto), työvoiman palvelukeskus, EDURO, kansaneläkelaitos (KELA) sekä muita alan yrityksiä ja järjestöjä. Hanke on Euroopan unionin sosiaalirahaston (ESR) rahoittama. (Hankesuunnitelma 2014.)

SOKU- hankkeen tarkoituksena on lappilaisen toimintatavan kehittäminen nuorten sosiaalisen kuntoutuksen edistämiseksi. Tarkoituksena on myös asiakaslähteisyyden lisääminen nuorten ohjauksessa sekä aktiivisuunnitelmien teko ja niiden toteutus uuden sosiaalihuoltolain mukaisesti. Hankkeen varsinaisena kohderyhmänä on 18-30-vuotiaat sosiaalista kuntoutusta tarvitsevat nuoret. Kohderyhmään kuuluvilla nuorilla saattaa olla jokin elämänsäkulkuun liittyvä ongelma, kuten koulutuksen tai työn puute. Huono-osaisuus, toimintakyvyn vaje, kulttuuritausta tai itsenäistymiseen ja elämäntilanteeseen liittyvät pulmat aiheuttavat myös osaltaan ongelmia kiinnittyä yhteiskuntaan. Hankkeen päätavoitteena on kehittää mukana olevien toimijoiden kanssa nuorten työelämäosallisuutta sekä muita osallisuutta tukevia sosiaalisen kuntoutuksen toimintamuotoja. Muita päätavoitteita ovat nuorten tarpeita huomioiva tehostettu palveluohjauksen järjestäminen,

osallisuutta tukeva vertaistukitoiminnan kehittäminen sekä toteuttaa tehostetusti nuorten koulutus- ja ammatinvalinnanohjausta. Hankkeen toimintatapojen kehittämisessä pyritään hyödyntämään jo olemassa olevia, mutta tarvittaessa niitä voidaan asiakaslähtöisesti luoda lisää. (Hankesuunnitelma 2014.)

Hankkeen tiimoilta Kemiin ja Sodankylään perustettiin elokuussa 2015 matalan kynnyksen periaatteella toimivat POTKURI-palvelupisteet (POTKURI), joissa toiminta rakentuu lähtökohtaisesti kohderyhmään kuuluvien nuorten tarpeiden ja kiinnostuksien mukaan. Nuoret ovat osallisina POTKURIN toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja kehittämisessä projektityöntekijöiden koordinoimissa niiden toimintaa. Nuorten tarpeiden, intressien sekä harrastusten pohjalta toteutetaan lisäksi vertaistukitoimintaa ja workshop työskentelyä. Toimintaa varten perustettiin verkkosivusto, jonka tavoitteena on mobiilijärjestelmän kautta välittää mahdollisia 1-2 päivän kestoisia pientöitä, jotka eivät viranomaistahojen tai rekrytoinnin kautta muuten tule ilmi. Nuorten osallisuutta tuetaan lisäksi vertaistukitoimintaa kehittämällä ja toimintamuotoina voivat olla muun muassa musiikki, liikunta, teemalliset sekä vapaat keskustelutuokiot, mutta yhtäläillä myös taidelähtöiset ja toiminnalliset menetelmät. POTKUREIDEN toimintaideana on etsiä paikallisia ratkaisuja nuorten aktivoitumisen ja osallistumisen edistämiseksi. *”Kemiläisille nuorille Kemiläiseen tyyliin ja Sodankylän nuorille Sodankylän malliin”*. (Hankesuunnitelma 2014.)

Tällä hetkellä merkittäviksi vuorovaikutuskanavaviksi ovat vakiintuneet POTKURI-Kemi ja POTKURI-Sodankylä facebook-ryhmät. Facebook-ryhmissä nuorten kanssa pystytään kätevästi hyödyntämään sosiaalista mediaa ja lisäksi niissä on mahdollista jakaa nopeasti ja tehokkaasti ajankohtaista tietoa. (Hankesuunnitelma 2014.)

4 OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET

Opinnäytetyöni lähtökohtana on kartoittaa kemiläisten maahanmuuttajatyttöjen/naisten sosiaalista osallisuutta. Opinnäytetyöni liittyessä SOKU- hankkeeseen tarkastelen tutkimusaihetta sosiaalisen kuntoutumisen sijaan muiden olennaisesti aiheeseen liittyvien keskeisten käsitteiden osalta, joita ovat osallisuus, yhteisöllisyys, vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot.

4.1 Osallisuus

Osallisuutta voidaan käsittää tunteena, jonka syntymiseen vaikuttaa yksilön mahdollisuudet toimia erilaisissa yhteisöissä, kuten esimerkiksi harrastuksissa, opiskelussa tai työkentillä. Se ilmenee muun muassa kokemuksina tasavertaisuudesta, luottamuksesta, arvostuksesta sekä mahdollisuuksista vaikuttaa asioihin siinä yhteisössä missä yksilö on osallisena. Osallisuus yhteiskuntaan puolestaan merkitsee mahdollisuutta terveyteen ja julkisiin palveluihin sekä sosiaalisiin suhteisiin. Demokraattisessa yhteiskunnassa jokaisella kansalaisella on oikeus osallistua omiin sekä yhteiskunnan asioihin. Elämänkululla ja –tilanteilla on vaikutusta sekä osallisuuden asteeseen, että aktiivisuuteen pyrkimiseen. (THL 2016.)

Osallisuuden kokemukset ja sosiaalinen verkosto toimivat suojaavina tekijöinä muun muassa syrjäytymistä vastaan. Syrjäytyminen ja eriarvoisuus ovat valitettavasti kasvavia ongelmia tämän päivän Suomessa. Nuorten pudokkuus ja syrjäytyminen herättävät huolta ja puhuttaa. Ne ovat tärkeitä ajankohtaisia haasteita, joihin pyritään löytämään ratkaisuja. Varsinkin maahanmuuttajanuorten kohdalla tilanne on akuutti. Tilastokeskuksen tutkimusten mukaan heillä on jopa yli viisinkertainen riski syrjäytymiseen. Syrjäytymisen vastaparina toimivatkin osallisuuden eri ulottuvuudet, jotka asettuvat lähelle suomalaisen sosiologin Erik Allardtin hyvinvointiteoriaa. Allardtin teorian mukaan ihmisten perustarpeet eli hyvinvoinnin ulottuvuudet on jaettu kolmeen perusluokkaan eli Having (elintaso), Loving (yhteisyyssuhteet) ja Being (vieraantumisen vastakohta) (Allardt 1976, 9). Näiden olennaisesti hyvinvointiin liittyvien tarpeiden huomioon ottaminen arjessa sekä tasapainon löytäminen auttaisi teorian lisäksi myös käytännön elämässä.

Vaikka osallisuus on käsitteenä hyvin samankaltainen osallistumisen kanssa, niiden sisältö poikkeaa silti merkittävästi toisistaan. Lähtökohtaisesti osallisuus on osallistumista vaativampaa ja se merkitsee omakohtaista sitoutumista, vaikuttamista asioihin sekä myös vastuun ottamista. Osallistuminen puolestaan taas kärjistäen ilmaistuna tarkoittaa lähinnä mukanaoloa tilanteissa, jonka muut ovat määrittäneet eikä siihen välttämättä tarvita omaa panosta. (Viirkorpi 1993, 22.)

Osallisuuden edistäminen on yksi Suomen hallituksen sekä Euroopan unionin keskeiseksi tavoitteiksi nostettuja köyhyyden torjumisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen keinoja. Käytäntöön, kulttuureihin, rakenteisiin ja strategiatasoihin onkin kiinnitettävä huomiota suunniteltaessa yhteiskunnan toimia. Osallisuuden edistäminen keinona eriarvoisuuden vähenemiseen on merkittävää myös terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Keinoja on onneksi useita ja esimerkiksi pelkästään koulutusta lisäämällä, vahvistamalla omia voimavaroja ja riittävillä tukitoimilla varmistetaan osallisuuden toteutumista. Myös edistämällä maahanmuuttajien mahdollisuuksia kielipintoihin sekä lisäämällä osallistumismahdollisuuksia saadaan heitä integroitua entistä paremmin yhteiskuntaan ja näin ollen vähennetään syrjäytymistä. Sosiaalisten suhteiden vähyyys voi huonontaa yksilön hyvinvointia ja yksinäisyyden tunteiden kokeminen puolestaan tuoda mukanaan uusia ongelmia. (THL 2016.)

SOKU-hankkeen toiminnan kohderyhmään yhtenä osa-alueena kuuluvat kulttuuritaustoista johtuvat kiinnittymättömyysongelmat. Haasteisiin on haettu ratkaisuja Kemiin ja Sodankylään perustetuilla matalan kynnyksen POTKURI-palvelupisteiden toiminnoilla. Niissä lähtökohtana on tukea nuorten osallisuutta muun muassa vertaistukea kehittämällä. Toiminnallisia menetelmiä on käytössä esimerkiksi musiikki, liikunta ja vapaamuotoiset keskustelutuokiot. Toimintaa toteutetaan etsimällä paikallisia ratkaisuja osallisuuden ja aktivoitumisen edistämäksi. Opinäytetyöni yhtenä tavoitteena on osallistaa kemiläiset maahanmuuttajatyöt/ naiset mukaan toiminnan suunnitteluun sekä sen kehittämiseen. POTKURIN toiminnan on tarkoitus jatkaa hankkeen päätyttyä, mikä on tulevaisuutta ajatellen opinäytetyön kohderyhmän kannalta erittäin merkittävä ja hieno asia.

4.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöt voivat olla alueellisia, muodollisia tai ne voivat vastata erilaisia instituutioita ja organisaatioita (Filander & Vanhalakka-Ruoho, 2009, 41). Yleisellä tasolla yhteisö-käsitettä käytetään kuvaamaan ryhmämuodostelmaa. Sitä on mahdollista vaihdella ja luokitella tarkoituserien mukaan. Käsitteen yleispätevä määrittely on vaikeaa ja usein epätarkkaa, mutta toiminnan ideaalin määrittely sen sijaan helppoa. Ihmisten yhteenliittyminen tietyn asian puolesta, päätösvalta sekä käytössä olevat resurssit kuvaavat hyvin yhteisöideaaalia. (Kansalaisyhteiskunta 2016.)

Eri maiden ja alueiden kulttuureja voidaan myös karkeasti määrittää joko yksilöllisyyttä tai yhteisöllisyyttä korostaviin. Yhtenä perusteena voidaan pitää perhekeskeyttä, joka vaikuttaa hallitsevasti minäkuvan lisäksi elämäkuvaan, suhteisiin perheen, ihmisten sekä ympäristön kanssa. Suomalainen kulttuuri perustuu yksilökeskeytyteen. Yksilön identiteettiä hallitsee minäkeskeytyys ja kukin täysi-ikäisyyden mittapuun ohittanut on vastuussa itsestään. Perheeksi luetaan lähinnä ydinperhe ja yhteiskuntamme on pitkälti rakennettu siihen suuntaan, että yhteiskunta huolehtii heikompiosaisista. Tämän ajatusmallin myötä länsimainen kulttuurimme poikkeaa useiden muiden maiden yhteisökulttuurisesta ajattelutavasta. (Väestöliitto 2016.)

Elämme tällä hetkellä kuitenkin erikoista aikaa Suomessa. Globaalisen maailman tuottamat ongelmat yhteiskunnassamme saavat ihmiset tuntemaan vetoa yhteisöihin yhteistyöverkostoihin, osallisuuteen ja yhteisölliseen vastuuseen aiempaa enemmän. Pinnalla olevat keskustelun aiheet, kuten sote-uudistus, työllisyyden tukeminen, maahanmuuttajat sekä sosiaalisen median valta puhuttavat jokapäiväisyydellään ihmisiä. Yhteiskunnassa tapahtuneet tragediat horjuttavat turvallisuuden tunnettamme lintukodosta ja pakottavat ihmisiä kohtaamaan yhä moninaistuneempia ongelmia herättäen samalla kaipuuta yhteisöllisyyteen. (Filander & Vanhalakka-Ruoho 2009, 11.)

Tällä hetkellä yhteiskunnassa suuria jännitteitä luovat selvästikin vuoropuhelun ja tiedon puute eri kulttuurien välillä. Suomalaiseen yhteiskuntaan integroidut uskonnolliset yhdyskunnat saattaisivat toimia sillanrakentajina eri kulttuurien ja väestönsien kesken. Toteutuessaan ne voisivat tarjota merkittäviä yhteisöllisyyden kokemuksia. Myös panostamalla taide- ja kulttuuritoimintaan on mahdollista lisätä vuorovaikutusta ja kulttuurienvälistä vuoropuhelua. Liikunnan ja nuorisotyön roolit ovat selvästikin merkittävässä roolissa kotoutumisessa ja yhteisöllisyyden tukemisessa. Tarvitaan vastavuoroista kanssakäymistä sekä mahdollisuutta tutustua suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin, jotta pystytään tukemaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Kunnissa toimintaa järjestää eri järjestöt ja hankkeet. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016).

Yhteisöllisyyttä pidetään lääkkeenä moniin yksilöllisiin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin. Lisääntyneen maahanmuuttotilanteen vuoksi suomalaisen yhteisön jäsenyys, joka tähän saakka on edellyttänyt lähinnä kulttuurista yhdenmukaisuutta on kärsimässä inflaatiota. Erilaisuuden asteittain tapahtuva sulautuminen valtaväestön kulttuuriin on aloittanut lähtölaskennan. Ulkopuolisuuden tunteet ja yhteisön ulkopuoliseen tyhjiöön jääminen aiheuttavat kenelle tahansa monimuotoisia ongelmia eikä näin ollen ole suotavaa. SOKU-hankkeen perustama matalan kynnyksen periaatteella toimiva POTKURI pyrkiikin esimerkillisellä toiminnallaan hakemaan nuorten tarpeista ja omista intresseistä lähteviä ratkaisuja ongelmiin. (Flander & Vanhalakka-Ruoho 2009, 159; Hankesuunnitelma 2014.)

4.3 Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan ihmisten välistä vastavuoroista kommunikointia. Sillä voidaan käsittää niin sanallista viestintää kuin sanatonta eli nonverbaalista viestintää. Tietotekniikan ja älylaitteiden kehittyessä on lisääntynyt ja muodostunut uusia vuorovaikutuksen ja keinoja, näitä ovat muun muassa hymiöt, lyhenteet ja kuvat. Sosiaalinen mediassa käytetyt sovellukset sekä jo perinteiksi käyneet tekstiviestit ovat helpottaneet ihmisten kommunikointia. Tänä päivänä on lähes yhtä helppoa pitää yhteyttä seinän taakse kuin toiselle puolelle maailmaa. (Väestöliitto 2016.)

Vuorovaikutustaitojen merkitykseen kiinnitetään nykyään enemmän huomiota myös opiskelussa ja työelämässä. Taustalla ovat syntyneet muutokset yhteiskunnassa sekä ammattialojen kasvaneet vaatimukset. Yhtenä palveluyhteiskunnassa elämisen edellytyksenä tuntuu toimivan persoonan omat ominaisuudet. Sosiaaliset - ja vuorovaikutustaidot lisäävät jatkuvasti kompetenssia työmarkkinoilla. Taitojen hallitseminen ei valitettavasti kuitenkaan ole kaikille luontaista ja niitä täytyy opettaa sekä opetella. Valmiuksia tuetaan sosiaalisesti toimivalla ympäristöllä, johon lukeutuu muun muassa koti ja koulu. Myös sosiaalisten taitojen puute voi johtua monesta syystä. Saattaa olla, että yksilöllä on ollut puutetta niiden opetuksesta tai mallista. Psykologiset ongelmat (masennus, ahdistus, alkoholismi, skitsofrenia) voivat yhtä hyvin olla esteenä taitojen kehittymiselle, mutta myös stressitekijöillä saattaa olla vaikutusta sosiaalisten taitojen omaksumiseen. Ongelmat voivat johtua lisäksi sosiaalisessa ympäristössä tapahtuneista ongelmista, silloin kun ihmiset eivät olekaan saaneet käyttäytymiseen vahvistusta. Tällaisessa tilanteessa heillä saattanut estyä tilaisuus harjoittaa sosiaalisia taitoja. (Kauppila 2005, 13-14, 129-130.)

Koulutuksen ja työn arvostus kasvaa yhteiskunnassamme koko ajan. Samalla niiden merkitys nuorille aktiivisena osallistamisena yhteiskuntaan lisääntyy. Koulutustaso paranee ja palvelurakenteita sekä palvelunohjausta pyritään kehittämään mittavilla muutoksilla. Lapissa on tällä hetkellä keskimäärin korkeampi nuorisotyöttömyys kuin muualla Suomessa ja yhtenä SOKU-hankkeen tarkoituksena onkin kehittää lappilaista toimintatapaa nuorten sosiaalisen kuntoutuksen edistämiseksi. Tämä osaltaan auttaa nuorten mahdollisuuksien parantumista työmarkkinoilla ja näin ollen se parantaa aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. (Hankesuunnitelma 2014.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Ammattikorkeakoulun opetuksen yhtenä tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet alansa asiantuntijatehtäviin, jolloin opiskelija valmistuttuaan taitaa tehtäviin liittyvät perusteet tutkimuksesta ja kehittämisestä. Koulutusalaan riippumatta opiskelijalla on mahdollisuus valita tutkimuksellisen opinnäytetyön sijaan toiminnallinen työ. Ammattikorkeakoulun toiminnallisen opinnäytetyön kriteereihin kuuluu, että työssä yhdistyvät tutkimusviestinnän keinoin sekä käytännön toteutus, että sen raportointi. Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämälähtöinen, joten se tavoittelee käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista sekä toiminnan järjestämistä työkentillä. Yleensä toiminnallinen opinnäytetyö onkin työelämän kehittämistyö ja sillä on toimeksiantaja. Toiminnallisuus kiehtoo toimeksiantajia ajankohtaisuudellaan, mutta usein myös opiskelijat saavat siitä irti tutkimuksen sijaan konkreettisia apuvälineitä teorian ja käytännön työn yhdistämiseen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 5, 9-10.)

5.1 Tutkimusmenetelmät

Toiminnallinen opinnäytetyöprosessi aloitetaan valitsemalla aihe, joka kiinnostaa ja motivoi itseä sekä mahdollista toimeksiantajaa. Opinnäytetyö voi olla kohde-ryhmän mukaan esimerkiksi opas, kehittämissuunnitelma tai vaikkapa jokin konkreettinen tuote. Tavoitteena voi olla pelkästään myös suunnitelman laatiminen ilman konkreettista täytäntöön panoa, jolloin sen täytyy olla laajempi ja riittävän syväälle menevä. Toiminnallinen opinnäytetyö on mahdollista toteuttaa myös projektina, jolloin sen työläyden vuoksi siinä on hyvä olla kaksi tai useampi opiskelija. Joka tapauksessa jo opinnäytetyön ideointi vaiheessa on hyvä pohtia ammatillisen kasvun näkökulmasta omia sen hetkisiä resurssejaan sekä sitoutumistaan tutkimukseen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23, 46-47; Airaksinen 2010.)

Oma opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa käytän kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtainen tarkoitus on kuvata moniulotteisesti todellista elämää, pyrkiä kokonaisvaltaiseen tutkimukseen sekä löytää uusia asioita tutkittavasta kohteesta olemassa olevien

väittämien todentamisen sijaan. Muita tyypillisiä piirteitä laadulliselle tutkimukselle on metodien käyttö aineistoa hankittaessa. Näitä metodeita, joissa tutkittavien äänet ja näkökulmat pääsevät hyvin esiin ovat esimerkiksi teemahaastattelu, ryhmähaastattelut, sekä osallistuva havainnointi. Laadullista tutkimusta käytettäessä onkin syytä huomioida, että tutkimuksen toteutus on joustavarakenteinen ja suunnitelmat elävät usein olosuhteiden mukaisesti. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157-160, 187).

Toiminnallinen opinnäytetyö työ on kaksiosainen. Toiminnallisen osuuden lisäksi se sisältää prosessin dokumentoinnin sekä arvioinnin tutkimusviestinnän keinoin eli opinnäytetyön raportoinnin. Opinnäytetyöprosessin edetessä tapaamiset, haastattelut ja havainnointi tallentuvat ensin opintopäiväkirjaan josta ne muokautuvat vähitellen raportiksi. Raportti on selontekoa siitä mitä, miksi ja miten olen tehnyt, kuinka työprosessi on edennyt tuloksiin saakka ja miten johtopäätöksiä tulkitaan. (Vilka & Airaksinen 2003, 65.)

Itse koin toiminnallisen opinnäytetyön tekemisen opintojen alusta saakka yhdeksi hyvin vartenotettavaksi vaihtoehdoksi, koska useiden vaihtoehtoisten toteutustapojen myötä toiminnallinen opinnäytetyö antaa vapaammat kädet kuin tutkimuksellinen opinnäytetyö. Tämän lisäksi laadullinen tutkimusmenetelmä toimii työssäni hyvin, koska tavoitteena ei alunperinkään ollut saada määrällisesti montaa vastaajaa. Ensisijaisena pyrkimyksenä on koota tietoa toimintaan osallistuvien tyttöjen ajatuksista ja näkemyksistä haastattelemalla ja havainnoimalla heitä kenttämuistiinpanoja apuna käyttäen. Opinnäytetyöni tarkoituksena ei ole yleistää tuloksia niin, että ne vastaavat kaikkia kohderyhmäläisiä vaan lähinnä löytää uutta ja erilaista näkemystä asiaan. Tutkimuksen tarkoituksena on myös hahmottaa käytännössä kulttuurien välistä problematiikkaa sekä omien verkostojen laajentaminen.

5.2 Teemahaastattelu ja osallistuva havainnointi

Tutkimukseen voidaan tietoa kerätä monin eri keinoin. Haastattelu on yksi käytetyimmistä menetelmistä ja se voidaan jakaa kysymysten sitovuuden ja valmiuden

mukaan strukturoituihin sekä strukturoimattomiin haastatteluihin. Niiden väli-
maastoon sijoittuu puolistrukturoituhaastattelu, josta teemahaastattelu on tunne-
tuin. Teemahaastattelussa läpi käydään samat aihepiirit eli teemat, mutta niiden
järjestyksestä voidaan poiketa samoin kuin kysymysten asettelumuodoissa.
(Ruusuvuori & Tiittula 2005, 7, 11.)

Aineiston keräämisessä huomioin lähtökohtaisesti tutkimukseni tavoitteet ja
koska halusin selvittää kohderyhmän ajatuksia sekä mielenkiinnonkohteita, käy-
tin keinona teemoittain etenevää yksilö- ja ryhmähaastattelua. Teemahaastatte-
lulle tyypilliseen tapaan määrittelin aihepiirin sekä suunnittelin etukäteen haastat-
telurungon. Toiminnallisia osuuksia toteutettaessa tarjoutui monia erilaisia tilan-
teita, joissa koin keskustelun luontevaksi ryhmäläisten kanssa. Toiminnallisen
hetken jälkeen haastattelin vielä ryhmäläisiä sekä pyysin toiveita seuraavasta
kerrasta.

Havainnointia käytetään ensisijaisesti laadullisen tutkimusmenetelmän keräämi-
sessä. Löydöksiä siinä tehdään pääosin tutkijan osallistumisella tutkimuskohteen
toimintaan. Tyypillistä laadullisessa tutkimuksessa on myös osallistuva havain-
nointi. Osallistavassa havainnoinnissa on keskeistä, että tutkija osallistuu itsekin
yhdessä jäsenten kanssa tutkimuksen toimintaan, jota järjestetään ennalta sovi-
tussa kohteessa. Tutkimuksissa on tavallista kuitenkin käyttää luotettavuuden
sekä tulkinnan yleistettävyyden lisäämiseksi eri havainnointitapoja. (Vilka 2006,
38, 40, 44.)

Teemapäiviä suunniteltaessa oli ajatuksenani olla aktiivisesti mukana ja luotta-
muksen saavuttamiseksi pyrkiä osallistumaan toimintoihin mahdollisuuksieni mu-
kaan. Suunnittelin etukäteen nauhoittavani haastattelut, jotta pystyisin raportoi-
maan tulokset tarkemmin. Periaatteessa se olisi ollutkin mahdollista mutta heti
ensimmäisen tapaamisen jälkeen tulin siihen tulokseen, että oma osallistumiseni
on helpompaa ja keskustelu luonnollisempaa ilman nauhoitusta. Oma jännite
syntyi heti alkuun jo pelkästään kielellisistä haasteista, joten päädyin havainnoi-
maan ja kirjaamaan muistiinpanoja. Ensimmäinen ryhmähaastattelu muistutti lä-

hinnä spontaania keskustelua ja näin ollen pääsin myös itse osallistumaan vuorovaikutteisesti aineiston tuottamiseen tarjoilemalla tutkimuksen kannalta olennaisia teemoja keskusteltaviksi.

5.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eri aikakaudet sekä hallitsevat muotivirtaukset näkyvät myös tutkimussuunnitelmassa ja niihin on syytä kiinnittää huomio heti tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. Erilaiset tutkimusasetelmat ja prosessin tutkiminen kriittisesti ja luotettavasti asettaa erityishaasteita tutkijalle varsinkin, jos hän on siinä itse osallisena. Tutkimustuloksen tuottamalle tiedolle on myös asetettu vaatimuksia, jotka tuovat vastuuta tutkijalle (Viinamäki 2007, 22-23).

Tänä päivänä hyvää tieteellistä käytäntöä ei siis enää pystytä takaamaan pelkästään perinteisesti hyväksytyillä tutkimus kriteereillä, kuten luotettavuus, objektiivisuus, kriittisyys, arvovapaus ja arvioitavuus. Näiden kriteereiden lisäksi myös eettisyyden tulee sisältyä kaikkiin tutkimuksen aikana tehtyihin valintoihin. Eettisyyttä ollaankin jaoteltu useaan eri näkökulmaan tiedon intressin etiikasta, tiedon hankkimisen etiikkaan sekä lopuksi tiedon tulkitsemisen etiikkaan. Lisäksi on syytä huomioida tutkimusprosessin mukana syntyvät tiedon julkistamisen sekä sen käytön mukanaan tuomat eettiset haasteet. (Viinamäki 2007, 11-12.)

Opetusministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ja jakanut eettiset ohjeet kolmeen näkökulmaan, jotka voidaan eritellä; hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden kuvaukseen, sitä koskeviin loukkauksiin sekä menettelyohjeisiin loukkausepäilyjen käsittelemiseksi. Näiden edellä mainittujen periaatteiden tunteminen sekä niiden mukaan toimiminen antaa hyvät raamit tutkimuksen eettisille ratkaisuille, mutta käytännössä ne ovat tutkijan omalla vastuulla. (Viinamäki 2007, 13.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan eettiset periaatteet on laajemmin tarkoitettu ihmistieteille ja niiden ohjeiden soveltamisessa lähtökohtana on oppiaineiden sijaan tutkimuksen toteutustapa. Merkityksellistä on se ollaanko tutkimuksessa vuorovaikutuksessa tutkittavien ihmisten kanssa. (Kuula 2011, 61.) Puhuttaessa eettisesti hyvästä tutkimuksesta tulee tutkijan noudattaa tämän teossa hyvää tieteellistä käytäntöä (Hirsijärvi, ym. 2007, 23).

Opinnäytetöissä tyypillisimmät sudenkuopat liittyvät lähteiden käyttöön, mutta myös virheelliset tulkinnat sekä suoranainen plagiointi syövät uskottavuutta. Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset ovat neuvottelukunnan toimesta jaettu kahteen kategoriaan; piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä sekä vilppiin tieteellisessä toiminnassa. Olkoon kysymys enemmän tai vähemmän tahallisesta rajan ylityksestä huolimattomuuden ansiosta kärsii koko tutkimuksen luotettavuus. (Viinamäki 2007, 13-16.)

Eettiset tekijät eivät kuitenkaan ole esteenä arkaluontoisempienkaan aihealueiden tutkimisessa vaan olennaista on näkökulman määrittäminen sekä tutkimuksen nimeäminen. Tutkimuksen lähtökohdan ollessa ihmisarvon kunnioitus, muita keskeisiä valinnan paikkoja ovat muun muassa aineiston hankintatavoissa, tutkimuksen nimeämisessä sekä toteuttamisessa. (Viinamäki 2007, 18-21.) Monimutkaisia eettisiä kysymyksiä saattaa nousta tilanteista, joissa tutkija käyttää aineiston hankinnassa jotakin kyseenalaista keinoa, kuten esimerkiksi luomalla itselleen tutkimuksen sisälle eettisesti kyseenalaisen roolin (Harding 2013, 25).

Pyrin huomioimaan opinnäytetyöprosessin alusta saakka eettisyyden ja luotettavuuden kaikessa toiminnassani. Ennen opinnäytetyötutkimuksen aloittamista hoidin tutkimuslupa-asiat kuntoon ja ensimmäisessä tapaamisessa esittelin asianmukaisesti itseni sekä tutkimuksen taustat ja tavoitteet. Mukana olleille nuorille kerroin avoimesti ja rehellisesti toiminnan tarkoituksen ja, että osallistuminen opinnäytetyötutkimukseeni on täysin vapaaehtoista. Informoin lisäksi, ettei osallistuminen ole miltään osin sitovaa ja siitä voi halutessaan jättäytyä missä vaiheessa tahansa pois. Ensimmäisellä tapaamiskerralla sekä myöhemmin jokaisen tapaamisen yhteydessä kerroin, että tulen raportoimaan haastatteluaineistoa, mutta se tapahtuu täysin anonymisti eli heidän henkilöllisyytensä ei tule missään vaiheessa esille. (Ruusuvuori & Tiitinen 2005, 17.)

6 TOIMINNAN TOTEUTUS

6.1 Suunnitteluvaihe

Toiminnan suunnitteluvaiheessa pyysin SOKU- hankkeen projektipäälliköltä materiaalia hankkeen tarkoituksesta ja sen tavoitteista. Tutustuttuani niihin sovin tapaamisen hankkeen projektityöntekijän kanssa ja sain häneltä varsin kattavaa tietoa POTKURI-palvelupisteen toiminnasta. Projektityöntekijän kanssa kävimme myös vapaamuotoisen keskustelutuokion Kemin kaupungin pakolaistyöntekijän kanssa. Pakolaistyöntekijä innostui opinnäytetyöni aiheesta ja lupasi auttaa mahdollisuuksiensa mukaan.

Ajatuksena opinnäytetyössäni oli kartoittaa ja tutkia nimenomaan naispuolisten maahanmuuttajien kiinnostuksen kohteita ja haaveita. Pyrkimyksenä oli myös edistää heidän kiinnittymistään Kemiin, tukea sosiaalista osallisuutta ja antaa valmiuksia ammatin hankintaan sekä työelämäpolkujen rakentamiseen. Yhteistyökumppanien tapaamisten tarkoituksena oli lisäksi saada käsitys myös POTKURIN nykyisten asiakkaiden osallisuudesta, toiminnan mahdollisuuksista sekä pakolaistyön kautta kohderyhmääni kuuluvien tyttöjen osallistamismahdollisuuksista hankkeeseen.

Kun työn hankkeistaminen oli selvää ja tutkimuslupa-asiat kunnossa aloin suunnitella alkutapaamisen järjestämistä. Tein mainoksen POTKURIN valmiiseen mallipohjaan ja lähetin sen Kemin kaupungin pakolaistyöntekijälle, joka pyynnöstäni välitti sen usean eri kanavan kautta noin neljällekymmenelle kohderyhmääni kuuluvalla maahanmuuttajatytölle/nuorelle naiselle. Varsinaista ilmoittautumista ei ollut, mutta osa tytöistä ilmoitti kuitenkin etukäteen tulostaan. Ennen ensimmäistä tapaamiskertaa perehdyin hyväksi havaitsemaani monitieteiseen oppikirjaan, mikä tarjosi haastattelutilanteisiin kohdistuvaa perustietoutta sekä käytännön vinkkejä.

6.2 Toiminnan kulku

Toiminta piti sisällään useita tapaamiskertoja kevään ja syksyn 2016 aikana. Ajatuksena oli saada nuoret innostumaan ja osallistumaan toimintaan sekä myös

ideoimaan sitä. Haastattelujen teemat etenivät tilanteiden mukaan ja niiden laajuus vaihteli. Tapaamisten ajankohta ei missään vaiheessa vakiintunut vaan sovimme niistä tilanteiden mukaan. Käytännön järjestelyitä varten pyysin saada ryhmäläisten yhteystiedot, ja näin pystyin reaaliaikaisesti ilmoittamaan ajankohtaisista asioista sekä mahdollisista muutoksista. Yhteystietojen saanti helpotti huomattavasti toiminnan suunnittelua.

Ensimmäinen tapaaminen järjestettiin toukokuun lopussa POTKURIN tiloissa kahvi/tee hetken merkeissä. Tilaisuuteen osallistui pakolaistyöntekijän ja hankkeen projektityöntekijän lisäksi seitsemän kohderyhmään kuuluvaa 18-30-vuotiaasta tyttöä. Tilaisuus aloitettiin kahvituksella, tämän avulla pyrin keventämään tunnelmaa ja poistamaan ylimääräistä jännittyneisyyttä. Kahvituksen jälkeen esittelin itseni ja pyysin projektityöntekijää esittelemään SOKU- hankkeen sekä POTKURIN toimintaa. Luottamuksellisen suhteen rakentamiseksi kerroin heti alkuun totuuden mukaisesti toiminnan tarkoituksesta sekä haastattelujen käyttötarkoituksesta opinnäytetyötutkimukseeni. Kerroin lisäksi, että toimintaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja siitä voi halutessaan perustelematta jättäytyä milloin tahansa pois. Painotin myös, että tutkimuksessa käyttämäni tiedot eivät johda missään vaiheessa osallistujien tunnistettavuuteen. Seuraavaksi pyysin nuoria esittelemään itsensä. Selvensin vielä, että keskustelun tarkoitus on olla vapaa-muotoista, eikä kenenkään tarvitse pyytää erikseen puheenvuoroja. Ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen totesin, että kaikkien tyttöjen kielitaito oli riittävä selkokielen käyttöön, joten tulkille eikä muille toiminnallisille - ja/tai kuvavälineille ollut jatkossa tarvetta. Kysymysten laajuudet sekä etenemisjärjestykset vaihtelivat toiminnan ja tilanteiden mukaan

Ensimmäisen tapaamisen yhteydessä ryhmähaastattelun teemana oli taustatietojen kartoittaminen, tämän hetkinen elämäntilanne ja arki. (Mistä olet kiinnostunut? Miten tavallinen päivä rakentuu? Harrastukset?)

Kaikki nuoret ovat tulleet Suomeen kiintiöpakolaisena oman perheen kanssa yhdessä. Perheeseen kuuluvat äidin ja isän lisäksi erisuuruinen määrä sisarruksia. Kaikki maahanmuuttajatytöt/nuoret naiset asuvat vielä samassa taloudessa van-

hempien kanssa. Suomessa asumisen aika vaihteli 1,5 – 2 vuoden välillä. Tyttöjen arki kuluu suurimmaksi osaksi peruskoulun ja maahanmuuttajakoulun parissa. Iltaisin tytöt tekevät runsaasti kotitöitä ja viikonloppuisin vapaa-ajalla suurin osa tytöistä kertoi harrastavansa TV:n katselua ja tietokoneella olemista. Osa tytöistä kertoi lisäksi harrastavansa jonkin verran lukemista tai musiikkia. Eräs haastateltavista kertoi harrastaneensa aiemmin lentopalloa. Nuorten mielenkiinnon kohteet eivät hirveästi poikenneet toisistaan, vaan kaikki kertoivat ensimmäisellä kerralla olevansa erityisen kiinnostuneita hevosista ja ratsastuksesta. Uiminen herätti paljon keskustelua. Kiinnostusta löytyisi, mutta kulttuuri on esteenä sekä yleisissä uimahalleissa että luonnon vesissä. Keskustelua käytiin aiheesta pitkään ja lopulta päädyttiin siihen tulokseen, ettei se ole mahdollista. Kalastus ja melonta kiinnostivat useaa tytöistä ja myös yksi tytöistä oli kiinnostunut pallopeleistä, kuten tenniksestä. (Ryhmäläiset)

Seuraava tapaamiskerta sovittiin kesäkuun puolella välissä järjestettävän kesätapahtuman yhteyteen Senioripuistossa. Tapahtumaa koordinoivat Miehinen juttu-hanke, Veitsiluodon eläkkeensaajat ry, Majakka ry sekä Kemin kaupunki. POTKURILLA oli tapahtumassa lajikohtainen järjestämis- ja ohjausvastuu. Tapahtumaan ilmoittautui tytöistä ainoastaan neljä ja he kaikki tulivat paikalle. Paikalle tuli myös yksi maahanmuuttajakoulun ryhmistä, josta muutama nuori liittyi joukkoomme. Lajikokeiluja teimme ryhmässä ja frisbeegolf osoittautui niistä selvästi mielisimmäksi. Toiminnallisen osuuden jälkeen istuuduimme viltille ja keskustelun lomassa haastattelin tyttöjä.

Ryhmähaastattelun teemana elämänkerta. (Kerro tähänastisesta elämästäsi omin sanoin? Lapsuus, perhe, asuminen, koulunkäynti, isot muutokset, käännekohtat?)

Osa tytöistä oli syntynyt Afganistanissa, mutta joutunut lähtemään kotimaastaan Iraniin hyvin nuorena. Osa tytöistä taas oli syntynyt Iranissa, mutta myös heidän juurensa olivat Afganistanissa. Iranissa koulumahdollisuudet olivat heikot ja rahan tarve suuri, joten osa tytöistä on aloittanut työnteon jo hyvin nuorena. Usein työnteko liittyi olennaisesti vanhempien ammattiin, eikä valintoihin ole juuri ku-

kaan pystynyt vaikuttamaan. Isot muutokset liittyivät pakolaisina Suomeen muuttoon. Suomessa tytöt tuntuivat kuitenkin viihtyvän olosuhteisiin nähden hyvin vaikkakin kulttuurilliset erot jarruttavat kotoutumista jonkin verran. Tytöt toivat keskustelussa esille huolen omista äideistään. Tuntui, että vanhempi sukupolvi on tavallaan väliinputoajana, koska heillä on puutteellisen kielitaidon lisäksi heikot sosiaaliset verkostot. Osa tytöistä kulkee Tornioista Kemiin kouluun päivittäin ja he toivoivat Tornioon myös enemmän tapahtumia. (Ryhmäläiset)

Haastatteluiden jälkeen kartoitin niissä esiintyneitä toiveita. Toiveiden pohjalta teimme päivävierailun Lapin Ratsastuskeskukseen. Päivä oli suosittu ja jäimme projektityöntekijän kanssa pohtimaan mahdollista toista kertaa niin, että siihen yhdistettäisiin myös POTKURIN toiminnassa mukana olevia nuoria.

Kerroin ja jaoin tytöille mainokset seuraavasta POTKURIN kesätapahtumasta, joka oli Melontakeskuksen ja Miehin Juttu –hankkeen kanssa yhteistyössä koordinoiva kahtena eri päivänä toteutettava melonta tapahtuma. Tapahtumaan olivat tervetulleita kaikki 18-30v. nuoret aikuiset. Tytöt innostuivat tapahtumasta ja kaikki halusivat ilmoittautua siihen mukaan. Ensimmäinen päivästä jouduttiin luonnonolosuhteiden vuoksi perumaan ja jälkimmäinen ajankohta ei valitettavasti itselleni sopinut. Kaksi tytöistä kuitenkin rohkeni siitä huolimatta osallistumaan tapahtumaan ja haastatteluni mukaan pitivät siitä todella paljon. Seuraava tapausmiskerta toteutettiin kalastuksen merkeissä. Kokoonnuimme jälleen POTKURIIN ja kävelimme yhdessä aallonmurtajalle. Matkalla kyselin kuulumisia ja jatkoin teemahaastattelun parissa sekä suoritin havainnointia.

Ryhmähaastattelun teemana hyvinvointi ja tulevaisuus. (Haaveet, mitkä asiat kiinnostavat?)

Kaikki olivat sitä mieltä, että haluavat oppia mahdollisimman nopeasti ja hyvin suomen kieltä. Kielen osaaminen lisää mahdollisuuksia sekä koulutukseen että työhön. Osa tytöistä kävi kesälukiota ja he olivat motivoituneita oppimaan suomen kieltä. Lukeminen kiinnostaa, mutta silti pääosin he lukevat ja seuraavat persiankielisiä (farsi) kirjoituksia ja TV ohjelmia. Myös keskustelut perheen kanssa käydään omalla äidinkielellä. Tytöt olivat vailla paikkoja, jossa he voisivat tutustua

samanikäisiin suomalaisiin sekä samalla päästä harjoittamaan suomen kielen taitojaan. He eivät kuitenkaan ollut kiinnostuneita 2014 avatun Monikulttuurisen kohtaamispaikka Mikserin toiminnasta, koska siellä on heidän mukaansa ainoastaan muita maahanmuuttajia. Maahanmuuttaja- sekä peruskoulu opetuksen tytöt toivovat sulautuvan suomalaiseen koulujärjestelmään siten, että siellä syntyisi kontakteja kantaväestön kanssa. Jatkokoulutussuunnitelmat ja unelma-ammattit liittyivät suurimmalla osalla hoitoalaan. Hammashoitaja, laborantti, lähi- ja sekä ensihoitaja ja lastentarhanopettaja olivat suosittuja. Myös tietotekniikan ala herätti kiinnostusta ja yksi tytöistä mainitsi toiveammattinsa olevan arkkitehti. (Ryhmäläiset)

Toiveena aiemmalta tapaamiskerralta oli päästä metsään poimimaan marjoja ja sieniä. Olisin mielelläni toteuttanut tällaisen teemapäivän, mutta käytännön seikat, kuten aikataulut, kyyditsemiset kävivät ylivoimaisiksi esteiksi. Tällä kertaa otin facebookin kautta yhteyttä nuoriin ja ehdotin, että lähtisimme POTKURIN nuorten kanssa pelaamaan sulkapalloa. Kaikki nuoret innostuivat ja lupautuivat paikalla. Lopulta eri sattumusten kautta vain kaksi nuorista pääsi paikalle. Samalla päätin, että haastattelen seuraavan hieman henkilökohtaisemman haastattelun yksilöhaastatteluna.

Yksilöhaastattelun teemana tulevaisuuden näkymät. (Millaiseksi ajattelet tilanteesi 5 vuoden päästä? Osallisuus matalan kynnyksen palveluihin?)

Oletko viihtynyt Kemissä? Näetkö itsesi asumassa Kemissä?

”Minä en tykkää Kemistä. Kemi on hyvää kaupunki, mutta tässä on tosi vähän asukkaita ja onkin tosi pieni. Toivon, että voin mennä Helsinkiin. Näen itseni Ruotsissa. Olen kesälomalla. Ei syyslomalla käynyt Ruotsissa.” (Osallistuja)

Haluatko lähteä Helsinkiin opiskelemaan vai töihin?

”Opiskelemaan ja sitten töihin.” (Osallistuja)

Onko sinulla viiden vuoden päästä perhettä?

”Ehkä mies, mutta ei lapsia. Kymmenen vuoden päästä ehkä kaksi lasta.” (Osallistuja)

Yksi kysymys vielä. Aiotko osallistua POTKURIN toimintaan jatkossa?

”Aha. Ok. Mitä tehdään POTKURISSA? Onko aina jotain harrastuksia?” (Osallistuja)

Lokakuun alussa Lapin ammattikorkeakoululla järjestettiin SOKU-hankkeen syysseminaari *Tulla kuulluksi – Polkuja asiakkaasta toimijaksi*. Kouluttajina ja asiantuntijoina seminaarissa oli useita alan ammattilaisia sekä kokemustoimijoita, kuten muun muassa osa SOKU-hankkeen nuorista. Hankkeen projektipäällikkö pyysi minua paikanpäälle kertomaan omasta opinnäytetyötutkimuksestani. Lupauduin paikalle ja ohjelmaan lisättiin oma puheenvuoroni aiheena *”Päästä mukaan”* – kemiläisten maahanmuuttajatyttöjen osallisuuden tukeminen. Pyysin kahta aktiivisesti mukana ollutta tyttöä osallistumaan päivään ja kertomaan omaa tarinaansa. Päivä oli kaikin puolin antoisa ja olin todella ylpeä tytöistä, että he rohkenivat tulla mukaan.

Viimeiseksi tapaamiskerraksi sovittiin nuorten toivomuksesta tutustumiskäynti Kemissä toimivaan Ammattiopisto Lappiaan. POTKURIN projektityöntekijä lisäsi tutustumiskäynnistä mainoksen myös facebook ryhmään, koska toivomuksena oli saada SOKUN nuoria mukaan. Paikalle saapui kuitenkin ainoastaan neljä maahanmuuttajatyttöä/nuorta naista. Tutustumiskäynnillä toimin itse lähinnä tukihenkilönä ja ”tulkkina” tyttöjen sekä opinto-ohjaajan välillä. Tutustumiskäynti oli hyvin antoisa ja herätti paljon keskustelua. Yritin vielä jälkeinpäin parhaani mukaan oikaista virheellisiä käsityksiä ja selventää Suomen koulutusjärjestelmää. Tytöillä ei selvästikään tuntunut olevan käsitystä siitä, miten koulutusjärjestelmä täällä toimii.

6.3 Toiminnan haasteet

Arkielämässä merkittävä osa vuorovaikutustilanteista tapahtuu sosiaalisissa tilanteissa ja yleensä useamman ihmisen läsnä ollessa. Suomalaisessa kulttuurissa olemme oppineet tulkitsemaan ja vähäistenkin vihjeiden perusteella tekemään johtopäätöksiä tilanteiden kulusta. Meidän oletetaan osaavan käyttäytyä tilanteeseen sopivalla tavalla, joita olemme vähitellen oppineet osallistumalla erilaisiin tilanteisiin. Kuitenkin vuorovaikutuksen oikein tulkitsemiseen tarvitaan kykyä, joka perustuu myös kulttuuristen sääntöjen omaksumiseen sekä niiden hyödyntämiseen ihmisten välisessä kanssakäymisessä. (Hurtig, Laitinen & Uljas-Rautio 2010, 122.)

Vaikka moni asia on mennyt nyky-yhteiskunnassamme eteenpäin siitä lähtöajatuksista, että naiset hoitavat lapset ja kodin, ovat odotukset silti edelleen hieman erilaisia tyttöjä kohtaan kuin poikia. Tyttöjen hiljaisuutta ei pidetä ongelmana vaan lähinnä luonteenpiirteenä ja heidän odotetaan kääntyvän helpommin sisäänpäin, kun taas poikien sallitaan tuoda asioitaan voimakkaammin, jopa aggressiivisesti näkyväksi. (Hytönen & Valli 2016, 22-23.) Tämäntyyllisiä ajattelumalleja viljellään edelleen, vaikka ne eivät enää ole välttämättä yleisesti hyväksytyjä. On huomioitava ettei monikulttuurinen yhteiskunta ole kulttuurien sulatusuuni eikä yhteiskunta ja sen kaikki erilaiset kulttuurit sulaudu saumattomasti yhteen (Cantell 2000, 11). Länsimainen kulttuuri poikkeaa kuitenkin huomattavasti islamilaisesta kulttuurista ja niiden erot tuottavat haasteita sekä vuorovaikutuksen rakentumisessa että kohtaamistilanteissa. Oman lisänsä mukaan tuovat kulttuuriperinteiden sukupuoli erot. Tietoisuus siitä, että islamilaisessa kulttuurissa pojille suodaan huomattavasti enemmän liikkumatilaa, oli kysymys sitten pukeutumisesta tai musiikkimausta, saattaa se länsimaisen kulttuurin edustajan mielestä vaikuttaa jokseenkin epäreilulta. (Aaltonen & Honkatukia 2002, 110.) Lähtökohtaisesti kulttuurista johtuvat asetelmat ovat hyvä tiedostaa etukäteen, mutta on myös hyvä huomioida väärinymmärryksen mahdollisuus, kuten ylipäänsä kaikessa vuorovaikutusta sisältävässä toiminnassa. Uskon kuitenkin, että kulttuuriin perehtyminen ja uskonnon pintapuolinenkin tuntemus ennen toiminnan aloittamista toivat itselleni hieman enemmän varmuutta.

Kielimuuri asetti toimintaan omat haasteensa. Aina ei voinut olla varma tavoittiko viestien sisällöt ymmärryksen puolin ja toisin. Vasta asian toistaminen useita kertoja antoi varmuuden siitä, että tulkinta osui oikeaan. Asioiden selvitys helpottui huomattavasti, kun eräs tytöistä otti tulkkajaan roolin. Oman haasteensa kommunikointiin toi osaltaan ryhmänpaine. Kaikki tytöt eivät olleet entuudestaan keskenään tuttuja, joten on mahdollista, että eniten ulospäin suuntautuneimmat persoonat ottivat suurinta valtaa keskusteluissa. Sosiaalisiin tilanteisiin liittyy usein myös rajoitteita, koska ihmiset eivät uskalla tuoda mielipiteitään avoimesti julki. Vuorovaikutusta edelleen hankaloittaa mahdolliset puutteet kielitaidossa sekä pelko kasvojen menetyksestä.

Yhtenä merkittävänä haasteena koin omien verkostojeni puuttumisen sekä sen, että Kemi kaupunkina oli itselleni vieras. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa sujui kuitenkin hienosti ja tavoitin enemmän kohderyhmään kuuluvia nuoria maahanmuuttajatyttöjä, kuin etukäteen uskalsin toivoa. Toimintaa suunnitellessa sain lisäksi täyden tuen sekä SOKU-hankkeen projektipäälliköltä, että POTKURIN projektityöntekijältä.

Myös aikataululliset ongelmat toivat oman haasteensa. Kesän aikana olisi ollut mahdollista toteuttaa enemmänkin toiminnallisia osuuksia, mutta eri aikoihin sijoittuvat lomat vaikeuttivat toiminnan suunnittelua ja toteutumista. Elokuussa koulujen jälleen alettua olivat perjantai iltapäivät tyttöjen puolesta ainoita mahdollisia päiviä järjestää toimintaa. Tämä hankaloitti suurelta osin toiminnan suunnittelua ja järjestämistä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kahden ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää millainen elämäntilanne maahanmuuttajatyttöillä/nuorilla naisilla on tällä hetkellä Kemissä, mistä he ovat kiinnostuneita ja mitkä ovat heidän haaveitaan? Ensimmäisten tapaamiskertojen aikana haastattelin toimintaan osallistuneita tyttöjä teemoittain etenevin ryhmähaastatteluin. Haastatteluissa kartoitin heidän elämänkertaansa, nykyistä arkea sekä elämäntilannettaan. Kartoitin myös heidän mahdollisia harrastuksiaan sekä kiinnostuksen kohteitaan. Haastatteluiden lisäksi pyrin myös havainnoimaan ryhmäläisiä sekä peilaamaan saatua informaatiota aiemmin opinnäytetyöni teoriaosuudessa avaamiini keskeisimpiin käsitteisiin ja SOKU-hankkeen toimintamalliin.

Islamilainen kulttuuri on selkeästi yhteisöllisyyttä korostavaa ja on selvää, että perhekäsitys on erilainen kuin meillä Suomessa. Myös sukupuolirooleihin suhtaudutaan hyvin eri tavalla ja tyttöjen sekä naisten asema eroaa huomattavasti siihen mihin me olemme tasa-arvoisessa Suomessa tottuneet. Haastatteluista pystyin tulkitsemaan, että tyttöjen päätehtävät ovat kotiin ja perheeseen liittyvien asioiden hoitaminen. Kotityöt, ruuanlaitto sekä siisteydestä huolehtiminen lukeutuivat tyttöjen ”harrastuksiin”. Viikonloppuisin, jos aikaa jäi, oli mahdollista toteuttaa omia kiinnostuksen aiheitaan. Huomioin, että tytöt kaipaavat aidosti vastapainoa kotitöille ja koululle. Vapaa-ajanvietto ja mahdollisuudet vuorovaikutussuhteiden luomiseen kantaväestön kanssa ovat kuitenkin tällä hetkellä aika rajallisia.

Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1) olen koonnut työvaiheet, tavoitteet, sisällön sekä oman toiminnan selkeyttämään prosessin kulkua. Taulukossa ovat eriteltynä työn eri vaiheet, tavoitteet, toiminnan sisältöä sekä kuvausta omasta toiminnastani.

Taulukko 1. Kokoomataulukko toiminnallisen työn vaiheista

Työn vaiheet	Tavoitteet	Sisältö	Oma toiminta
Toiminnan suunnittelu	Kohderyhmän täsmentyminen	Toiminnan aika-taulutus, yhteistyökumppanien rooli-tus	Asioiden selvi-tys ja järjestäminen
1. Tapaa-minen	Tutustuminen, taustatie-tojen kartoittaminen	Kahvi/tee hetki	Toiminnan esitely, ryhmä-haastattelu
2. Tapaa-minen	Elämäkerran kuvaami-nen	Puistotapahtuma yhteistyössä POT-KURIN kanssa	Toiminnan oh-jaus tapahtu-massa, ryhmä-haastattelu
3. Tapaa-minen	Osallistaminen	Hevostalliretki	Toiminnan oh-jaus, verkosto-ten luominen
4. Tapaa-minen	Osallistaminen	Melonta yhteis-työssä POTKURIN kanssa	-
5. Tapaa-minen	Hyvinvoinnin määrittely ja tulevaisuuden suunni-telmien kartoittaminen	Kalastusretki	Havainnointi, ryhmähaastat-telu
6. Tapaa-minen	Tulevaisuuden näkymien kartoittaminen	Sulkapallo, yhteis-työssä POTKURIN kanssa	Havainnointi, yksilöhaastat-telu
7. Tapaa-minen	Verkostojen luominen	Seminaaripäivä	Kuulluksi saat-taminen
8. Tapaa-minen	Polkujen kartoittaminen	Tutustumiskäynti Lappiaan	Tukihenkilönä toimiminen
9. Tapaa-minen	Kehitysideoiden/palaut-teiden kerääminen	Päätöskahvit	Ryhmähaastat-telu

Tapaamisten aikana kirjoitin kenttämuistiinpanoja ja kirjoitin ne puhtaaksi heti saman päivän aikana, kun tilanteet ja keskustelut olivat vielä tuoreessa muistissa. Ryhmän ikärakenteen hajonta oli aika vähäistä, koska aktiivisimmat ryhmäläiset olivat lähes kaikki samanikäisiä. Uskon, että pieni ryhmä mahdollisti myös avoimemman ja välittömämmän keskustelun. Mielestäni ryhmän dynamiikassa toteutui aidon vuorovaikutussuhteen tunnusmerkit sekä dialogisuutta. Omalla toiminnalla

nallani pyrin kaikissa tekemisissä kunnioittavaan sekä vastavuoroiseen kohtamiseen. Koen myös, että matalan kynnyksen toiminnassa vapaaehtoinen osallistuminen palveli ja toimi kaiken ytimenä.

Viimeisenä tutkimuskysymyksenä oli kartoittaa millaisia osallistumismahdollisuuksia sekä palvelunohjausta kohderyhmään kuuluvat maahanmuuttajatyöt/naiset toivoisivat. Teemana ryhmä- ja yksilöhaastattelussa olivat hyvinvoinnin ja tulevaisuuden näkymien lisäksi osallisuuden kokemukset. Opinnäytetyön johtopäätöksiä arvioitaessa käytin teemoittain etenevien kenttähaastattelujen lisäksi omia havaintojani. Tulosten pohjalta tein yhteenvetona kokoomataulukon (Taulukko 2), johon raportoin keskeisten johtopäätösten lisäksi soveltamisehdotukset sekä muita tuloksista ilmi tulleita huomioita.

Taulukko 2. Kokoomataulukko keskeiset tulokset/ soveltamisehdotukset

Keskeiset johtopäätökset	Soveltamisehdotukset	Muuta
POTKURIN toiminnan kehittäminen vastaamaan enemmän myös maahanmuuttaja nuoria.	Palvelujen ja palvelujärjestelmien tutuksi tuleminen toiminnan kautta.	Tuoda matalan kynnyksen palvelut vieläkin matalammiksi
Osallisuuden kokemusten mahdollistaminen jatkossa.	Kulttuurimentori, ”kanssaliikkuja”. Ohjautuvuus vertaistukeen.	Marttojen toiminta, työpajatoiminta, kansalaisopiston kurssit
Saavutettujen vuorovaikutussuhteiden ylläpito.	Toiminnan jatkuminen	Paikkoja joissa voi tavata sekä tutustua kemiläisiin nuoriin esim. Tyttöjen talo.
Haasteena arjen kuormittavuus.	Löytää mielekästä vastapainoa vapaa-ajan viettoon.	Ei kohderyhmän päätettävissä.

Toiminnan tavoitteena on lisätä osallisuuden tunnetta, sekä tukea vuorovaikutussuhteita. Toiminnallisuus tuo mahdollisuuden löytää uusia kehitysideoita sekä

menetelmiä osallisuuden toteutumisiin. Teemapäivien yhteydessä on mahdollista saada fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia kokemuksia sekä löytää yhteisöllisyyden kokemuksia ja osallisuuden tunnetta. Toiminnassa on tärkeää huomioida kohde-ryhmään kuuluvien tyttöjen erilaiset taustat, kulttuuri sekä niiden mukanaan tuomat erityiskysymykset. Tällä hetkellä epävarmuutta palveluihin hakeutumiseen aiheuttaa muun muassa suomalaisen kulttuurin kirjoittamattomat säännöt sekä normistot, jotka ovat maahanmuuttajataustaisille vieraita. Kaksisuuntaiselle kotoittamiselle on ehdottomasti tarvetta ja sitä olisi mahdollista toteuttaa myös SOKU-hankkeen ajatusmallissa. Tällöin nuoret pystyvät konkreettisesti itse vaikuttamaan toimintaan ja saavat mahdollisuuksia kehittää sitä. Yhteisten mielenkiinnon kohteiden kautta voi löytyä paljon muutakin yhteistä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni ollessa laadullinen toimintatutkimus keräsin materiaalia siihen lähtökohtaisesti tutustumalla tyttöihin, havainnoimalla sekä haastatteleamalla heitä. Tutkimukseen osallistuvan kohderyhmän tavoitin Kemin pakolaistyön kautta. Tutkimusjoukon määrä vaihteli 2-7 henkilön välillä, mutta ydinjoukko pysyi samana koko tutkimuksen ajan. Tutkimusjoukon ollessa näin pieni verrattuna koko Kemin vastaavaan kohderyhmään (noin 40 henkilöä) eivät tutkimuksen tulokset ole täysin luotettavat vaan aihe vaatisi lisätutkimusta. Omasta mielestäni sain kuitenkin riittävästi aineistoa tutkimukseeni perusjohtopäätösten tekemiseen.

Opinnäytetyöni aiheena oli kartoittaa kemiläisten maahanmuuttajatyttöjen/naisien sosiaalista osallisuutta sekä yrittää peilata sitä SOKU- hankkeen toimintamalleihin. Tarkoituksena oli löytää kohderyhmään kuuluvia nuoria sekä tutustua heihin. Tutustumisen kautta oli helpompaa löytää heille mielekästä vapaa-ajan toimintaa ja tarjota keinoja, joilla tytöt saisivat omaa ääntään kuuluviin toimintaa suunnitellessa sekä sitä toteuttaessa.

Opinnäytetyöprosessi kesti 2016 keväästä loppu syksyyn ja eteni mielestäni sujuvasti. Yhtenä merkittävänä syynä tähän koin mahdollisuuteni opiskella täysipäiväisesti, jolloin muun muassa tapaamisten yhteensovittaminen sujui omasta puolestani joustavasti. Tapaamisten yhteydessä pyrin kirjoittamaan kenttämuistiinpanoja, jotka sitten kirjoitin puhtaaksi saman päivän aikana. Havainnointi oli samalla mielenkiintoista sekä haastavaa. Huomasin useasti pohtivani melko syvästi nuorten kokemuksia sekä heidän taustojaan. Koin kuitenkin, ettei omat pohdintani vaikuttaneet tulosten tulkintoihin.

Toisena kyseenalaisena huomiona pohdin ryhmähaastattelun luotettavuutta. Kuten jo aiemmin kirjoitin on mahdollista, että luonteen piirteet sekä ryhmän dynamiikka vaikuttavat yksimielisiin vastauksiin. Teemahaastattelun etuihin listaisin kuitenkin sen, että olin miettinyt haastateltavat teemat tarkasti jo etukäteen, joten

käsittelyjärjestyksellä ei lopulta ollut merkitystä. Toiminnallisten hetkien vaihtelevan luonteen mukaan oli jotkin teemat helpompi ottaa käsittelyyn eri järjestyksessä, kuin mitä etukäteen oli suunnitellut.

Osallisuuden kokemuksia on hankala määrittää etukäteen. Niitä joko syntyy erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tai sitten ne jäävät syntymättä. Vaikka matalankynnysten palveluilla pyritään pääosin yhdenvertaisuuteen on niiden elettävä ja tarvittaessa jopa joustettava niin, että yksilön tai ryhmän tarpeet tulevat aidosti huomioiduksi. Koin, että tulevaisuuden kannalta seminaaripäivä oli tytöille merkityksellinen. Toivon, että he saavat myös tulevaisuudessa ääntään kuuluviin sekä mahdollisuuksia päästä vaikuttamaan POTKURIN toiminnan kehittämiseen osallistumalla tiiviimmin sen tulevien tapahtumien ideointiin ja suunnitteluun. Yksi ilmoille heitetty idea oli kulttuurien tutuksi tuleminen iltamat esimerkiksi ruuanlaiton parissa.

Opinnäytetyöni ollessa toiminnallinen pyrin pitämään teorian ja käytännön keskinäisellä vuoropuhelulla työn koossa niin ettei asiayhteys katoa eikä työ pirstaloitu liikaa. Aiheen rajaaminen osoittautui yllättävän haasteelliseksi ja jo alkuvaiheessa oli tehtävä päätös mikä työssä on oleellista.

Kohderyhmän kokemukset ja palaute olivat tärkeää antia tutkimukselle. Jäin kuitenkin vielä miettimään, kuinka maahanmuuttajatyttöjen/naisten ääntä saataisiin vielä entistä paremmin kuuluviin. Yhteenvedossa huomasin, että mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseen on paljon. Uskon, että omalla aktiivisella toiminnalla ja alkuun jopa kädestä saattajan roolia tarvitaan, että kynnys matalaankin kynnykseen madaltuu entisestään. Kohderyhmääni kuuluvien tyttöjen/naisten elämäntilanne alkaa olla siinä vaiheessa, että edessä on itsenäistyminen sekä kielitaidon koko ajan kehittyessä hyvin pian myös ammatinvalinta.

Sosiaalialalla ja tulevassa sosionomin työssäni monikulttuuriset työtehtävät tulevat varmasti lisääntymään ja tulevaisuudessa tulemme kohtaamaan yhä enenevässä määrin maahanmuuttajataustaisia ihmisiä. Koin oppineeni, että kulttuurien tuntemus osana ammattitaitoa ei voi olla muuta kuin eduksi. Vaikka ymmärsin rajoitukset kielitaitoni suhteen jo alkuvaiheessa eikä tavoitteenani ollut syvälliset keskustelut saimme yllättäen niitäkin aikaiseksi. Opinnäytetyöprojekti oli kaiken

kaikkiaan itselleni hyvin mieluisa ja koin sen antoisaksi. Toivottavasti POTKURIN toiminta vakiinnutetaan osaksi Kemin kaupungin palveluita.

LÄHTEET

Aaltonen, S & Honkatukia, P. 2002. Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Airaksinen, T. 2010. Toiminnallinen tekstinä. Viitattu 12.5.2016. http://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-ont-tekstina-2010?next_slideshow=1.

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuudet. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Allianssi ry. 2012. Nuorten osallisuus. Viitattu 12.5.2016. www.alli.fi/nuorten+osallisuus/.

Cantell, M. 2000. Helsinki: LK-Kirjat / Lasten keskus.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2016. Viitattu 10.8.2016. <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/pakolaisten-vastaanotto#.V6shD6vV9E4>.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere: Vastapaino.

Filander, K. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2009. Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.

Hankesuunnitelma 2014. Nuorten työelämäosallisuuden ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen. Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020 Suomen rakennerahasto-ohjelma. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY).

Harding, J. 2013. Qualitative data analysis from start to finish. London: Sage.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 13. uudistettu painos.

Hurtig, J., Laitinen, M. & Uljas-Rautio, K. 2010. Ajattele Itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. Juva: Bookwell Oy.

Hytönen, T. & Valli, S. 2016. Ihanat tytöt. Menetelmäopas hiljaisten ja ujojen tyttöjen kohtaamiseen. Lasten keskus ja Kirjapaja.

Kemin kaupunki 2016. Viitattu 10.8.2016. <http://www.kemi.fi/palvelut/sosiaalipalvelut-2/aikuissosiaalityot/pakolaistyot/>.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Tampere: Vastapaino. Kolmas painos.

Lappi.fi 2008. Viitattu 6.10.2016. http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=53864&name=DLFE-3208.pdf.

Laurinolli, T. 2016. Kemi ei halua karkottaa maahanmuuttajia, päinvastoin. Lapin Kansa 13.6.2016. Viitattu 14.8.2016. <http://www.lapinkansa.fi/lappi/kemi-ei-halua-karkottaa-maahanmuuttajia-painvastoin/>.

Lehtonen, H. 1990. Tampere: Vastapaino. Kansalaisyhteiskunta 2016. Tietopalvelu. Viitattu 18.5.2016. http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/sosiaalinen_paaoma_ja_yhteisollisyys/yhteiso.

Maahanmuuttovirasto 2016. Viitattu 1.11.2016. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-ja_pakolaistilastot/euroopan_turvapaikkatilanne.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset. Viitattu 8.9.2016. <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/okm1.pdf>.

Rovala Settlement ry. Moninet – Silta monikulttuuriseen Lappiin. Viitattu 10.8.2016. <http://moninet.rovala.fi/Suomeksi/MoniNet/Tilastoja>.

Ruusuvuori J. & Tiittula L. (toim.) 2005. Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL) 2015. Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus. Viitattu 9.10.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/osallisuus>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL) 2016. Osallisuus. Viitattu 15.5.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>.

Tilastokeskus, Nieminen, T., Sutela, S., Hannula, U. 2015. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Viitattu 15.6.2016 http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluetelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf.

Viinamäki, L., Saari, E (toim.) 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.

Viirkorpi, P. 1993. Osallisuus, yhteistyö, valta, muutos- asuinalueen uusi suunnittelujärjestelmä. Helsinki: Kuntatalon painatuskeskus.

Vilkka, H. & Airaksinen T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vuolle Settlement ry. 2016. Viitattu 1.11.2016. <http://vuolleoulu.fi/hyvinvointi-ja-yhteisty/toiminnot/n-y-t-nautitaan-terveydesta/>.

Väestöliitto 201. Nuoret. Viitattu 8.9.2016. <http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/>.

Väestöliitto 2016. Yhteisöllinen ja yksilöllinen kulttuuri. Viitattu 19.5.2016. http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/yhteisollinen_ja_yksilollinen_ku.